

Skjelettet i vestpartiet i Domkirken

Av Arne Kvitrud, Sondre Nordheims gate 9, 4021 Stavanger.

Versjon 23.11.2023

Retur

Kildene

Under vestpartiet i Domkirken fant Gerhard Fischer i 1939 et skjelett i restene av en trekiste.

Stavanger Aftenblad refererte at Fischer mente at skjelettet var fra ”*kirkens eldste tid – på 1100-tallet*”, siden det lå et kalklag fra etter brannen (1271-1272) over skjelettet.¹ Avisa 1. Mai refererer Fischer på at det er fra ”*kirkens første tid*”.² Fischer kunne ikke avgjøre om det var en mann eller kvinne, men den døde var høyreist og hadde fine tenner.³ Han sa ikke noe om hvorfor han mente at kalklaget var fra etter brannen, men det kan ha vært sot eller brannrester under kalken. Han sa heller ikke hvorfor det var fra 1100-tallet, og ikke bare før brannen. Siden avisene refererte forskjellig kan det være at 1100-tallet var journalistens tolkning.

Figur 1: Skjelettet som ble funnet i vestpartiet i 1939. Utgangsdøra mot Domkirkeklassen er oppe til venstre på bildet. Aftenbladet har bildetittelen: *Skjelettet i forgrunnen ligger med hodet kloss opp til en av steinene i fundamentet for den romanske tverrmuren*. Foto av Gerhard Fischer.⁴

Aftenbladet fortalte at restene av et middelaldersverd kunne høre sammen med funnet.⁵ Sverdet er ikke omtalt i rapportene om funnene, og en kan anta at det er en missforståelse. Meg bekjent, er det heller ikke funnet noe middelaldersverd noe sted i Stavanger sentrum.

¹ Stavanger Aftenblad, 28.10.1939, side 4. Funnene har ikke fått S-nummer. Stavanger Museums løpenummer 4219 (UiS AM, Topografisk arkiv, Stavanger, mappe 4) forteller om funnene, men omtaler ikke skjelettet.

² Avisa 1. mai for 28.10.1939, side 3.

³ Ab, 1939, side 164.

⁴ Stavanger Aftenblad 28.10.1939, side 1.

⁵ Stavanger Aftenblad, 28.10.1939, side 4.

Skjelettet ble sendt til Anatomisk Institutt, og skulle senere sendes tilbake og ”bli lagt ned igjen”.⁶ Kristian Emil Schreiner skrev i 1940 at det var en mann på omkring 30 år, ”men har ingen særlig antropologisk interesse”. Skjelettet ville derfor bli sendt tilbake til museet (Stavanger museum), en av de første dagene.⁷ Her forsvinner sporene etter skjelettet.

Mine vurderinger

Ved hodet av skjelettet var det rester etter den romanske muren fra ca. 1130. Dersom begravelsen er fra før ca. 1130, kan vedkommende ha blitt gravlagt utenfor den eldste Domkirken.⁸ Det ser ut til at skjelettet lå i domkirkens lengderetning, som tilsier det at er yngre enn byggestart på Domkirken på 1090-tallet. **Mulighet 1 er at vedkommende er gravlagt utendørs om lag 1090-1130.**

I England var det ikke tillatt for andre enn prester å bli begravd i bygdekirker fram til 1100-tallet.⁹ Alderen på vedkommende tilsier at det er mulig med en prest. Presten er i så fall gravlagt innendørs en gang etter 1130. Antas at kalken er fra restaureringen etter brannen - på slutten av 1200-tallet, videre at Fischers argumenter om kalken over skjelettet er rett, er det i så fall fra før 1271-1272. **Mulighet 2 er at vedkommende er en prest som er gravlagt innendørs om lag 1130-1272.**

Om vedkommende ikke var prest, er skjelettet tidligst fra omkring 1200. Ut fra argumentene over, er skjelettet fra før 1271-1272. **Mulighet 3 er en som er gravlagt innendørs om lag 1200-1272.**

Ved siden av skjelettet var det en mur. Muren er ikke tegnet på Fischers tegninger, og derfor neppe middelaldersk. Fram til ca. 1940 var det tregolv. Golvet ble da senket og erstattet av heller.¹⁰ Muren var nok et fundament for tregolvet, laget på 1800-tallet. Fischer fortalte også at: *Det kom for dagen en hel del fundamenter av ferskeste slag – fra von der Lippes tid.*¹¹ Conrad Fredrik von der Lippe var ansvarlig for restaureringen av Domkirken på 1860-tallet.

⁶ Fortidsforeningens årbok, 1939, side 164.

⁷ Brev fra K. E. Schreiner ved Universitetets anatomiske institutt til Stavanger Museum, 1.2.1940. Statsarkivet i Stavanger, Privatarkiv 263 Fortidsforeningen, Boks D4 saks- og korrespondansearkiv, mappe Korrespondanse R-Å 1936-1943.

⁸ Arne Kvitrud: Var Domkirken tilknyttet et kloster? Lokalhistorisk årbok for Rogaland, 2023.

⁹ John Schofield og Alan Vince: Medieval towns: The archaeology of British Towns in their European Setting, London, 2003, side 185 og 187.

¹⁰ K. O. Kornelius, Thora Margethe Norem, E. J. Gabrielsen, Sigrid Buch og Fredrik Sagen: Stavanger domkirkes restaurering 1939-1942, Stavanger, desember 1943. Domkirkens menighetshus, mappen Restaurering av krypten.

¹¹ Stavanger Aftenblad, 28.10.1939, side 4.

Vedlegg

Avisa 1. mai for 28. oktober 1939:

Det har vist seg, fortalte herr Fischer, at fundamentene langs de to langveggene og bueframspringene inne mot skipet springer forholdsvis lite fram foran murflukten, mens det innenfor vestveggen er komt fram et fundament av svære steinblokker (1½—2 m. breitt), som tydelig ikke har noe å gjøre med den nåværende portalmuren. Like inn ved dette fundament har en nettopp gravd fram et skjelett, som hittil har vært heilt urørt. Plassen det ligger på viser at det har en høyst ærverdig alder — sannsynligvis er graven fra kirkens første tid.

Stavanger Aftenblad, 28.10.1939, side 4:

Et skjelett fra 1100-tallet.

Med hodet inntil en av steinene i dette fundamentet lå et menneskeskjelett som nesten er uskadd. Et kalklag fra gotisk tid over skjelettet viser at den døde er lagt til kvile der i kirkens eldste tid — på 1100-tallet. Om det er mann eller kvinne, er ikke avgjort. Iallfall har den døde vært høgreist, og tennene er det

ikke en flekk på. Restene av et middelaldersverd kan kanskje høre sammen med dette funnet.

Fortidsforeningens årbok, 1939, side 164 - [Årsberetning for. 1939 Vol. 95 \(nb.no\)](#)

gotiske byggverk. Ved gravning i forhallen for nedlegging av elektriske kabler blev der dypt nede funnet skjelett i rester av trekiste med et fastklebet lærstykke og noen jernnagler. Skjelettet er utlånt til professor Schreiner ved Anatomisk Institutt i Oslo til undersøkelse, men vil senere bli lagt ned igjen. Videre blev funnet rester av en av-

Brev fra K. E. Schreiner ved Universitetets anatomiske institutt, 1.2.1940. Statsarkivet i Stavanger, Privatarkiv 263 Fortidsforeningen, Boks D4 saks- og korrespondansearkiv, mappe Korrespondanse R-Å 1936-1943:

Jeg tillater meg å takke meget for utlånet av skjelettet fra Domkirken. Det er av en mann på omkr. 30 år, men har ingen særlig antropologisk interesse.

Skjelettet vil bli sendt tilbake til museet en av de første dagene.

Erbødigst

4219. Spor etter middelalderste avfalls-
dyngge under den romanske
tårnfot i Stavanger domkirke.
a). Ca 9 cm. langt, lite bygne av skifer
av vikingetids eller middel-
alderste type. Stykket har kvad-
retiske tverrsnitt og er på det tyk-
keste vel 1 cm² i tverrsnitt.
b). Tildannet, ca 10 cm. lang grunn-
stand av tre i to deler festet
sammen med en nagle av jern.
Det er uvisst hva denne grunn-
stand kan ha tjent til. Den er
neppe eldre enn middelalderen.
c). Prøver på beinrester, fra av-
fallsmoddingen. Av husdyr fore-
ligger det i hvert fall deler av
svin og horn av sau eller gjeit.
d). Prøver på østersskall (*Ostrea*
edulis)
Derfor nevnte saker stammer

fra en avfallsmodding som ble på-
truffet under de romanske fun-
damente i Stavanger domkirkes
gotiske våpenhus. (Jfr. Innberetning).